

ВИКОРИСТАННЯ КОНЦЕСІЙНИХ УГОД У ДЕРЖАВНІЙ СОЦІАЛЬНІЙ ПОЛІТИЦІ ТА КОРПОРАТИВНОМУ УПРАВЛІННІ

Л. Птащенко, кандидат економічних наук;

Т.Чернікова, студентка.

**Полтавський національний технічний університет
ім. Юрія Кондратюка.**

Постановка проблеми. П'ятнадцятирічний досвід трансформаційних процесів свідчить, що найбільш динамічним з них було роздержавлення власності, в результаті якого в Україні сформувався досить потужний корпоративний сектор, яким сьогодні виробляється біля 80% промислового продукту. Після тривалого періоду радикальних реформ, помилок, криз і пошуків шляхів їх подолання в економіці України в деякій мірі розпочався процес стабілізації. Створення умов прискорення економічного зростання та підвищення рівня життя в країні визначається, перш за все, рівнем розвитку корпорацій і об'єктів соціальної інфраструктури. При цьому одним із дієвих фінансових інструментів при вирішенні проблем, з нашої точки зору, може стати використання концесійних угод.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблемам формування корпоративного сектора економіки немало уваги приділено в працях вітчизняних вчених і фахівців: В. Бесєдіна, О. Білоуса, С. Глущенко, М. Грідчиної, В. Євтушевського, Л. Мамічевої, Т. Момот, С. Мочерного, М. Павловського, А. Покритана, С. Правденка, А. Римарука, В. Рогача, О. Рудченка, М. Сіроша, В. Суторміної, О. Устенка, В. Черняка, М. Чечетова, В. Чижової, Ю. Шаповала, В. Шапрана, С. Якубовського та інших.

Розглядають проблеми соціальної-економічної політики та розвитку соціальної інфраструктури такі науковці, як І. Бондар, А. Гапоненко, О. Голиков, Т. Заяць, І. Зварич, Г. Онищук, М. Паладій, В. Петренко, а також інші представники наукової думки.

Питанням використання концесійних угод присвятили свої праці А. Загородній, А. Єпіфанов, Т. Майорова, А. Пересада, Б. Пшик.

Незважаючи на значну кількість наукових досліджень, проблеми корпоративного управління, соціальної економіки і соціальної політики залишаються актуальними та потребують постійної уваги. Мало дослідженими залишаються питання, присвячені використанню концесійного механізму, як важливого елемента фінансового ринку.

Постановка завдання. Економічне зростання держави та підвищення середнього рівня життя в країні в умовах стратифікації суспільства неможливе без відповідного розвитку підприємств соціально-економічної інфраструктури. Зростання потреб суспільства в їхніх послугах є глобальним питанням і відбувається на фоні розвитку ринкових відносин і корпоративного сектора. Сьогодні потрібно діяти таким чином, щоб зберегти наступність перспективних економічних тенденцій. Здобуті досягнення слід розвивати, спрямовуючи спільні зусилля всіх суб'єктів економічних відносин на удосконалення інфраструктури корпоративних відносин і соціальної сфери.

Виклад основного матеріалу. Корпоративний сектор і соціально-економічна інфраструктура України на нинішньому етапі мають істотні проблеми, такі як застаріла технічна база, організаційна і інвестиційна відсталість. Існує багато моделей оптимізації їх економічного розвитку. У даній статті задамося метою розглянути і обґрунтувати пропозиції з удосконалення функціонування соціальної інфраструктури державного і корпоративного сектора.

Спираючись на зарубіжний досвід виходу інфраструктурних об'єктів з кризового процесу, можна виділити наступні варіанти:

- застосування механізму концесії, що припускає реформування і розвиток інфраструктури за рахунок коштів інвесторів-концесіонерів;

- використання системи факторингу з метою зниження фінансових ризиків неплатоспроможності споживачів товарів та послуг;
- фінансування відновлення основних засобів підприємства на основі лізингу.

В Україні жоден з перелічених шляхів на сьогоднішній день не отримав належного і ефективного використання [1]. Разом з тим, одним з найважливіших завдань держави є регулювання соціальних процесів для забезпечення соціальної стабільності, так як всі державні заходи економічної політики тягнуть за собою соціальні наслідки [2]. Соціальна спрямованість економіко-політичних заходів має бути багатоаспектною і враховувати інтереси всіх громадян держави.

Державна інфраструктура на даному етапі функціонує, проводячи жорстку фіскальну політику, але це не сприяє накопиченню нею достатніх обсягів ресурсів для фінансування важливих державних програм і проектів, спрямованих на підтримку економічно-соціальної інфраструктури.

Ще однією з проблем соціальної сфери, яка виникла внаслідок сертифікатної приватизації, є оптимальне використання об'єктів соціальної сфери, які не були приватизовані, але до цього часу знаходяться на балансі корпорацій, негативно впливають на вартість і ефективність діяльності останніх. Адже витрати по утриманню зазначених об'єктів відносяться на собівартість. В результаті страждають інтереси власників, управлінців, споживачів. Та й держава значно втрачає надходження грошових потоків до бюджету в результаті зменшення оподаткованого прибутку корпорацій.

Одним із шляхів реалізації соціальної політики, збільшення доходів державного бюджету та забезпечення економічних інтересів власників і корпоративних утворень, є активне застосування **концесійних угод**. Закон України «Про концесії» (далі – Закон) трактує концесію як надання з метою задоволення громадських потреб уповноваженим органом виконавчої

влади чи органом місцевого самоврядування на підставі концесійного договору на платній та строковій основі юридичній або фізичній особі (суб'єкту підприємницької діяльності) права на створення (будівництво) та (або) управління (експлуатацію) об'єктом концесії, майнової відповідальності та можливого підприємницького ризику [3]. Схема дії концесійного механізму представлена на рисунку 1.

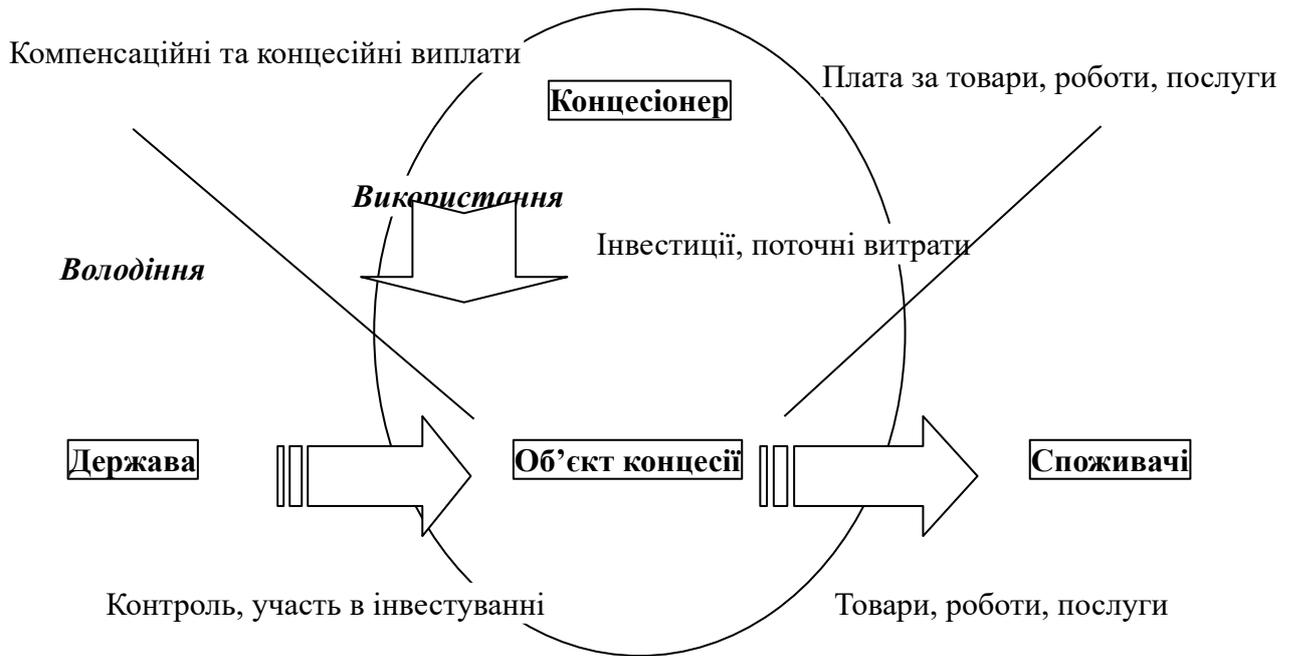

Рис. 1. Схема дії концесійного механізму [1]

Інакше кажучи, концесія – це договір про передачу державою в експлуатацію іноземним фірмам чи приватним особам на певних умовах державних об'єктів (підприємств, землі, надр, інших господарських об'єктів) з метою відбудови та розвитку національної економіки й освоєння природних ресурсів. Перелік даних об'єктів концесійних угод, визначених Законом, зображений на рисунку 2. Законодавчо встановлено, що об'єкт концесії передається концесіонеру (інвестору) на конкурсній та платній основі в тимчасове користування, умови якої визначені в договорі, що укладається на строк не менше 10 і не більше 50 років.

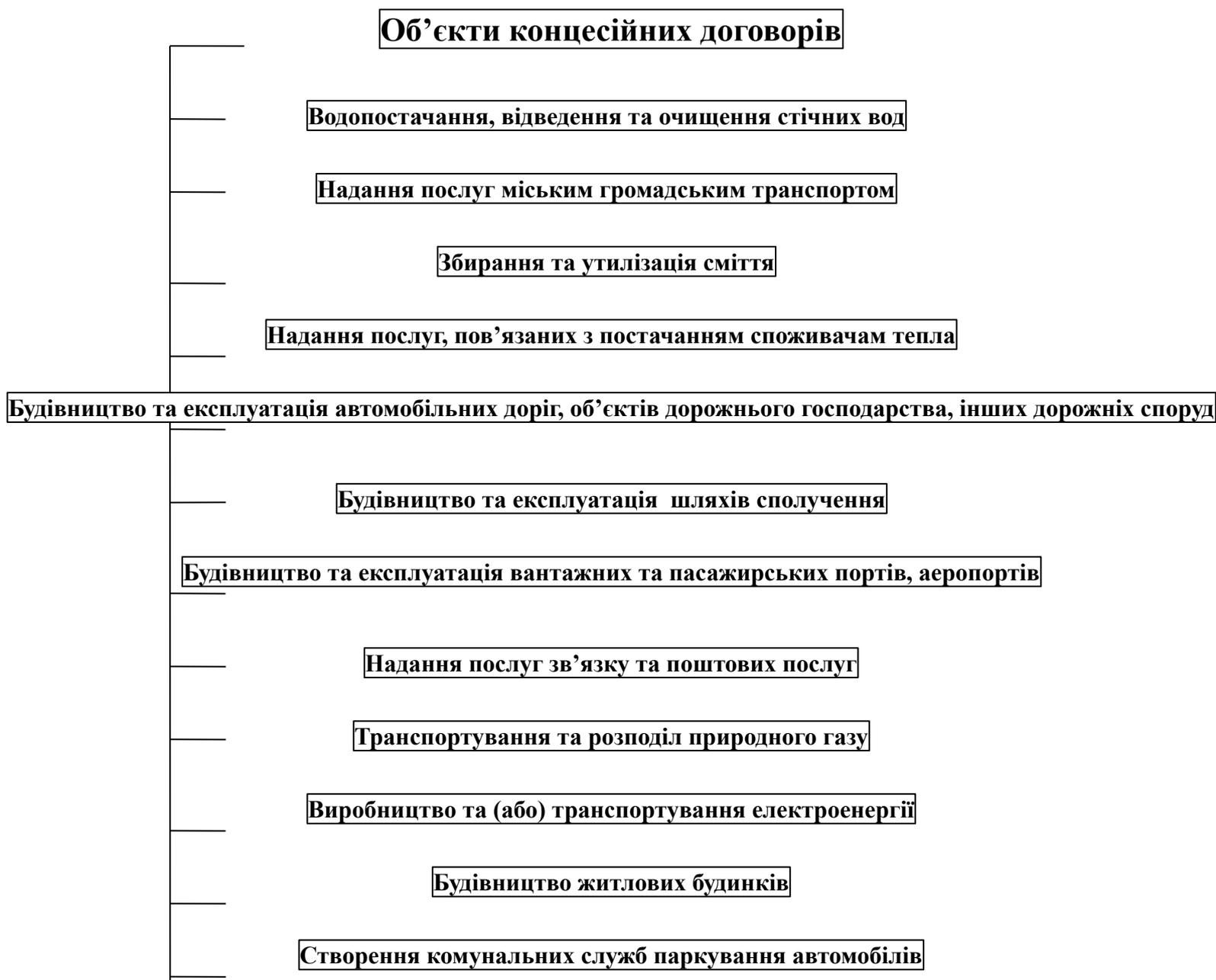

Рис. 2. Законодавчо визначені об'єкти концесійних договорів

Укладання концесійних угод між державою та концесіонером, яким можуть бути корпорації та інші суб'єкти підприємництва, мають ряд переваг. Обмежені даною статтею, автори узагальнили результати дослідження, даючи порівняльну характеристику концесії з іншими процесами передачі власності (фінансовим лізингом і приватизацією) у таблиці 1.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика концесії,
фінансового лізингу і приватизації

№ з/п.	Механізм Критерії	Концесія	Фінансовий лізинг	Приватизація
1	Строковість	10-50 років	5-10 років	Необмежена
2	Спосіб отримання прав	Строкове отримання прав на об'єкт	Строкове отримання прав з можливістю подальшого викупу	Купівля, безоплатна передача
3	Учасники	Держава, концесіонер, посередники	Лізингодавець, виробник, лізингоотримувач	Держава, продавці, покупці, посередники
4	Право власності	Відсутнє	Переходить із закінченням строку лізингу	Присутнє
5	Платність	Концесійні платежі	Лізингові внески	Разовий платіж при купівлі
6	Ефект для держави	Тривале збільшення доходів бюджету	Економічне зростання галузей	Разове збільшення доходів бюджету
7	Ефект для інвестора	Прибуток, зростання вартості корпорації	Прибуток	Право власності, прибуток
8	Ефект для споживачів	Якісні товари, послуги	Якісні товари, послуги	Якісні товари, послуги

Як правило, після надання державними органами дозволу концесіонеру на використання об'єкту концесії розпочинається реалізація певного інвестиційного проекту на засадах концесії. Концесійний інвестиційний проект поєднує в собі різні аспекти фінансових відносин і відповідно до цього виникають вхідні та вихідні грошові потоки [6]. Вихідними грошовими потоками можуть бути наступні: між державою і концесіонером; концесіонером та проектною організацією; концесіонером та лізинговою компанією. Як вихідні грошові потоки розглядаються наступні: надходження кредиту для проведення інвестиційного проекту; надходження коштів від продажу оновлених товарів, робіт, послуг; надходження грошових потоків від фактору при виникненні надмірної дебіторської заборгованості за оновлені товари. Схематично рух грошових потоків наведемо на рисунку 3.

Концесіодавець

Рис 3. Рух грошових потоків між суб'єктами концесійних відносин

В Україні операції з наданням фінансових ресурсів для реалізації концесійних проектів майже не використовуються через такі причини:

- повна відсутність дієвих механізмів стимулювання участі банків у фінансуванні концесійних проектів;
- вплив політичних факторів, відсутність реальної державної підтримки концесійних проектів;
- відсутність належного досвіду та кваліфікації відповідних спеціалістів для розробки пропозицій концесійних проектів;
- недосконалість ринку цінних паперів, що значно ускладнює процес реалізації концесійних угод.

Особливо важливим питанням, на нашу думку, є реалізація концесійних проектів на регіональному рівні. Сучасний етап розвитку соціально-економічної системи викликає необхідність встановлення тісних контактів співпраці владних регіональних структур, інвесторів, корпоративних утворень та фінансових посередників. Місцева адміністрація, виконуючи свої програми щодо ремонту доріг, надання комунальних послуг, передусім стикається з проблемою нестачі коштів на їх реалізацію. Саме ці напрями діяльності, які традиційно фінансуються за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів, зараз перебувають у важкому стані. Останнім часом ці сфери зазнали ряду змін, що стосуються форм підпоряд-

кування і власності, методів управління та комплектування установ даних галузей відповідними кадрами. Як правило, місцеві адміністрації не завжди володіють такими коштами. Отримати відповідне фінансування можна за допомогою укладення концесійних угод.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Вигоди використання концесії для держави очевидні: розвиток пріоритетних напрямів діяльності регіонів, збільшення бюджетних надходжень, активізація діяльності корпорацій та інших суб'єктів підприємництва, створення нових суб'єктів економічної діяльності.

Для корпорацій, які утримують на балансі об'єкти соціальної сфери, визначені Законом як об'єкти концесії, існує реальна можливість отримати їх у концесію, і таким чином поліпшити свій фінансовий стан.

Отже, використання концесійних угод, як джерел фінансування соціально-економічної сфери, допоможе вирішити наступні питання:

- збільшити доходну частину державного бюджету за рахунок тривалого надходження концесійних платежів;
- оновити застарілу технічну базу державних підприємств та привести її до вимог європейських стандартів;
- добудувати та запустити в експлуатацію заморожені через відсутність коштів, об'єкти незавершеного будівництва;
- покращити якість комунальних послуг;
- підвищити ринкову вартість корпорацій;
- використати послуги комерційних банків та інших фінансових посередників під час фінансування концесійних проектів на вигідних умовах.

З нашої точки зору, доцільно переглянути і розширити перелік об'єктів соціальної сфери, які можуть стати предметом концесійних угод. Питання щодо використання механізму концесії мають бути включені в

державні і регіональні програми економічного та соціального розвитку, що сприятиме практичному вирішенню зазначених вище проблем.

Література

1. *Пишк Б. Роль банківських установ у фінансуванні інвестиційних проєктів на засадах концесії // Регіональна економіка. – № 2. – 2006. – С. 142-148.*
2. *Бондар І., Ярошенко Г, Науменко В, Соколенко Н. Моніторинг соціальних процесів в Україні. – К.: Знання, 1999. – С. 92*
3. *Про концесії. Закон України //Оренда, лізинг, концесія. – 2000. – № 4.*
4. *Про приватизацію майна державних підприємств. Закон України від 4.03.92 р. №2163-ХІІ.*
5. *Пишк Б.І. Інвестиційне кредитування: Навч. посібник. – Львів: ЛБІ НБУ, 2005. -291с.*
6. *Фінансовий менеджмент: Підручник / За ред. А.М. Поддєрьогіна. – К.: КНЕУ, 2005. – С. 56-60.*